

Autor Miroslav Ambruš-Kiš

Subota, 23 Studeni 2013 12:05 - Ažurirano Subota, 23 Studeni 2013 12:13

Kada ulaze u tvrtku, znate li kako si direktori, koji primaju 200 puta veću plaću od čistačice, čuvaju obraz?

Tako da imaju poseban ulaz.

Uspije li referendum u Švicarskoj sutra, 24. studenoga, neće biti potrebe za građevinskim preinakama preostalih tvrtki koje to nisu učinile da sačuvaju debeli obraz svojih šefova. Naime, Švicarci na referendumu glasaju o tome da li da se u toj zemlji u tvrtkama šefovima plaće zakonski izračunavaju tako, da se najniža plaća pomnoži sa 12.

Ova inicijativa toliko je neobična, da referendum – ma kakav njegov ishod bio – u glavne medije posve sigurno neće šire objašnjen, jer je u njemu iznimno putno razloga kojima se protive sve naše utvrđene predrasude i usvojeni arhetipi pa je njegovu bit teško objasniti u pola minute. Jasno je da će se objaviti ishod referenduma, ali ne puno više od toga. To će doći na red kad nam počne utjecati na živote.

I ovaj će se referendum priključiti povijesti više od 550 održanih od 1848. godine kada su ga u Švicarskoj uveli. Samo lani ih je održano dvanaest. Valja reći da se statistika prolaznosti referenduma stabilizirala na otprilike za jednu trećinu. To vam je malo ili puno?

Švicarcima referendumi nisu kockarska zabava. Tamo obično nema onih koji uoči referenduma strepe nad rezultatom, ili se njime jako iznenade. Tome je razlog praksa što su u alpskoj zemlji daju vremena i o svakom pitanju se temeljito raspravlja pa se tek potom odlučuje. Začudo, Švicarce ne treba posebno motivirati da izlaze na birališta. Ondje se to podrazumijeva kao građanska dužnost prema zajednici. Tako će za otprilike dvije godine odlučiti hoće li svakom

državljaninu biti isplaćivan zajamčenim bezuvjetni prihod, a u nedjelju odlučuju o tome hoće li se naknada za rad u poduzećima zakonski staviti u omjer najniže i najviše 1:12.

ŠVICARSKA ŠKOLA REFERENDUMA

Zanimljivo je kako su, od uspostavljanja referendumskog odlučivanja 1948., Švicarci urarski usavršavali i fino podešavali svoj referendumski sustav. Tako je npr. za stavljanje ustavotvornog pitanja na tezulu narodne volje dovoljno prikupiti 100 tisuća potpisa, a zakonodavnih pitanja samo 50 tisuća. Za kantonalne poslove i manje.

Kako to da se onda ne događa da se »baš svatko« sjeti svoju bezveznu ideju nametnuti nacionalnoj sceni?

Poanta je u raspravi. Prikupe se potpisi, a ako je sve ispravno procedura praktično neće osporiti pitanje. I onda se ide na referendum – ali za 2 do 3 godine. Dovoljno vremena da se čuju svi glasovi i previše vremena da se ne bi do zadnjeg novčića iscrpio onaj tko bi samo na propagandu htio postići ono što želi samo zato jer ima novca (za propagandu). Za to vrijeme se vidi tko je tko i koliko je kojih. I onda još jedan prag, sama pravila referenduma.

Potrebno je da referendum prođe *baš svim kantonima*. O svakome od ta tri koraka mora razmišljati tko na ustavnom referendumu tko pomisli da će u zemlji s dvostruko više stanovnika lako prikupiti 100.000 potpisa. Fijasko na referendumu je za mnoge bila škola. Za neke nije, budući da u prosjeku dva od tri referenduma ne prođu. U zadnje vrijeme je prolaznost veća jer su neki naučili lekciju. Naravno, kad referendum prođe, zakonodavac kao zaposlenik političkog naroda ima zadaću da iznađe način kako da provede ono što narod traži.

NEODLUČNIH 12 POSTO

Zbog toga je iznimno zanimljiv ishod referenduma u nedjelju. Ankete od prije mjesec dana kažu

da je 44 posto stanovništva bilo »za«, a 44 posto stanovništva je »protiv«. Činilo se kao da će o ishodu odlučiti onih 12 posto neodlučnih, a onda se prije nekoliko dana polako počeo prevaljivati na stranu protivnika ograničenja. No, ankete su jedno, a švicarski sustav nešto posve drugo. Za referendum bi moglo glasati i 60 posto stanovništva, pa svejedno neće važiti ako propadne u nekom kantonu. Zamišljamo, u Zürichu, gdje je najviše onih koje reguliranje primanja pogađa, menadžera u bankama i farmaceutske industriji. Međutim, superbogataši su takva manjina da nema načina da postanu većina pa je taj stalež nerijetko glavnina onih koji demokracijom kao sustavom uopće nisu oduševljeni.

Ali ni Švicarske bogataše ne bi se, istini za volju, trebalo svoditi na stereotip »zlog kapitalista«. Naprotiv, u racionalnoj i štedljivoj zemlji, koju su povijesno obuhvatila dva kraka reformacije, [ko](#)
[lumnistu CNN-](#)

a Johnu Sutteru uopće nije bilo teško pronaći političare i poslovnjake koji misle drukčije od tipičnog gramzljivca s Wall Streeta. Ljude za koje ne važi da je samo nebo granica koliko menadžeru mogu isplatiti zahvalni dioničari. I da su svi takvi iznosi posve u redu.

Političar Cedric Wermuth bio je jedan od onih koji su najranije poduprli inicijativu koju su – mimo poticaja stranačke središnjice – iznjedrili mladi socijalisti. Za razliku od drugih, koji u inicijativi vide potencijale za opći gospodarski rast, Wermuth se – tipično protestantski – zadovoljava etičkim razlozima. Najsžetije: nepošteno je da razlika između najviše i najniže plaće bude tolika. Novac koji se slijeva najbogatijima čini ih utjecajnijim na društvo, gospodarstvu i politiku od prosječnog građanina. A to je ozbiljna prijetnja demokraciji. Wermuth nije siguran da će referendum proći, ali kaže da svi u zemlji moraju jako ozbiljno računati s takvom voljom pokaže li se da su zagovornici smanjivanja raspona plaća osvojili 35-40 posto glasova.

PLAĆA 1795:1!

Profesorica s pravnog fakulteta na američkom Sveučilištu Cornell Lynn Stout novinaru CNN-a mora prije svoga mišljenja u prilog švicarskoj izreći credo o tome kako voli kapitalizam, kako baš u njemu uživa i kako je baš donio mnogo dobra. Ali joj se švicarska inicijativa čini zanimljivom pa i potrebnom. »Plaće šefova korporacija desetljećima su u SAD-u neobuzdano

Autor Miroslav Ambruš-Kiš

Subota, 23 Studeni 2013 12:05 - Ažurirano Subota, 23 Studeni 2013 12:13

rasle, ali sada su se doista otele i postale su strukturni problem. Od 1930-ih godina do 1980-ih je, uz uračunatu inflaciju, plaća top-menadžerima bila otprilike milijun dolara. Od tada su plaće glavnih direktora do lani porasle za 875 posto na današnjih 14,1 milijuna. Taj se porast ničim ne može opravdati jer je dvostruko brži od rasta na tržištu dionica. U isto to vrijeme prosječna plaća zaposlenika narasla je 5,4 posto«, kaže Stout i predviđa opće gospodarske probleme.

Američki ekonomist Peter Drucker, kojega struka časti kao oca poslovnog menadžmenta, poznat je po uzrečici da plaća glavnoga direktora treba ostati u razmjeru 20:1, a tako je i bilo do sredine šezdesetih u vrijeme općeg poratnog rasta blagostanja. U SAD-u su plaće doista podivljale. Prema jednim podacima taj je prosječan omjer lani bip 273:1, a prema drugima 354:1. Po Bloombergovoj anketi najveću razliku prema zaposlenima je zabilježio direktor lanca prodavaonica JC Penney s razmjerom 1795:1. U plaći i drugim povlasticama dobio je lani 53,3 milijuna dolara dok su zaposleni zaradili 30.000. A razne porezne olakšice bogatima u SAD-u to su raslojavanje dodatno povećali da je čak superbogataš Warren Buffet prosvjedovao što on plaća manji porez nego njegova sobarica!

BABAROGA ZA GLASAČE IZ CREDIT SUISSE

U Švicarskoj je sve do 1984., ma koliko se doimalo nevjerojatnim, omjer plaća bez ikakvih ograničenja bio 1:6 (slovima: *jedan naprema šest*). Od tada je »podivljao« na razmjer 1:43. Glavne babaroge koje Švećarce trebaju zalašiti i pozvati da glasaju za ograničenje raspona plaća su Amerikanci Brady Dougan, glavni direktor Credit Suisse i Andrea Orcel šef investicijskog bankarstva u UBS-u. U njihovim su tvrtkama razmjeri plaća veći ili se približavaju odnosu 1:300. Stranci su i na čelu farmaceutskog diva Novartisa te multinacionalnog prehrambeno-svaštarskog koncerna Nestlé. Njihovim kartonskim lutkama u prirodnoj veličini upozoravaju da čovjek ipak ne može pojesti, popiti, odjenuti i stanovati

baš toliko više

koliku si razliku priušćuju, a također ne mogu biti

baš toliko produktivniji

ma koliko bili »genijalni« menadžeri. Posebno su se Švicarci bili raspalili na bonuse menadžemnta banknog diva UBS-a koji si je za poslovno neuspješnu 2008. menadžerima isplatio bonuse u visini od 2,5 milijarde franaka, a korporacija je zabilježila upravo toliko gubitak.

Protivnici ograničavanja galame da će zbog »uravnilovke« Švicarska postati »europska Sjeverna Koreja«, da će se odlični menedžeri razbježati i pobjeći za većim plaćama te da će zato gospodarstvo trpjeti. Protivnici odgovaraju da Švicarci neće tako lako otići iz zemlje, a stranci i tako nisu u Švicarskoj zbog bjesomučnih zarada, nego zbog odličnih škola za djecu, izvrsnog zdravstva i potpune sigurnosti na ulicama te će vrlo lako zaboraviti na iznose koje ne mogu potrošiti u nekoliko života. Za prosječnu isplaćenu otpremninu za otpuštenog UBS-a te, 2008. godine, prosječan bankovini službenik bi, izračunali su, morao raditi 385 godina.

KAKO DA DIREKTORU BUDE BOLJE

Bez obzira na uspjeh ili neuspjeh referenduma, kojega su mladi švicarski socijalisti začeli na valu narodnog gnjeva zbog svjetske financijske krize 2008. godine, u okolnim zemljama više nitko slične inicijative neće moći etiketirati kao »komunjarske«. Jednako tako – osim u nas – malo se koji ekonomist igdje sprda s drugom švicarskom »komunjarskom« referendumskom inicijativom. To više govori o onima koji ne znaju, ili ne žele da se zna za što se zauzimaju u civiliziranim zemljama.

Što je dosad morao direktor raditi da bi si povećao plaću? Nešto od poduzeća bi rasprodao, nešto zaposlenih otpustio, a lovci na glave bi pokušavali otkriti nekog početnika s obećavajućim novim proizvodom – i preuzeti ga. Potom s godišnjim bilancama izaći pred dioničare i tražiti bonuse. A obično bi ih i dobili, ako bi se doznalo da su šefovi u konkurencije dobili povišice i povećane bonuse. Tako su se zapravo menedžerska mjeta pretvorila u svojevrсна financijska samoposluživanja, što nije dobro, tvrde švicarski Zeleni koji zajedno s vladajućim Socijalistima podupiru referendumsko pitanje.

Švicarci se danas zauzimaju za drugačiju recepturu. Ako referendum i ne uspije, direktori će već zbog javnosti morati biti obzirniji u financijskim zahtjevima. A sve se razumnijom čini i logika da se radi tako da rastu najniže plaće, pa će automatski onda poskočiti i najveća.